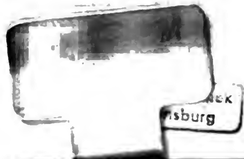
DE MASTICATIONE MORTUORUM IN TUMULIS

Michael Ranft, Christian Gottfried Cleemann

PRÆFAMEN.

Miraberis, BENEVOLE LECTOR, *cur tale mihi in pagellis hisce pertractandum sumserim Thema, quod tot tantisque implicatum sit controversiis, ut sane eloborandum mihi sit in reddenda ratione. Ad* PHYSICAM *spectat, adeoque ad Disciplinam, cujus mysteria ne optimus quidem rerum naturalium venator perscrutabitur, etsi per totam vitam die noctuque signorum obitus speculetur & ortus. Quid itaque de me putaveris, qui in sacrarum literarum studiis versor & nullus tamen dubitavi, ad investigationem quam maxime occultarum Naturæ virium applicuisse animum. Verum cum ad omnia niti omniaque tentare deceat literarum studiosum, Tibi non adeo alienum videbitur, si arduam hanc & valde difficilem pro virium tenuitate excutiendam suscepi doctrinam* DE MASTICATIONE MORTUORUM IN TUMULIS. *Ansam ad eandem tractandam nactus sum maxime idoneam, cum* ex Relationibus Publicis *mihi haud ita pridem ejusmodi innotuerit Naturæ prodigium, quale in mortuorum cadaveribus vix unquam animadversum esse crediderim. Statim mihi tunc apud animum constituebam, aliquid de hac re speciminis loco pro publica ventilare cathedra. Sed elaborationem vix aggressus in tantum me venisse campum cognovi, ut intra* unius *duntaxat* Dissertationis *cancellos subsistere non potuerim. Haud iniquo itaque animo patieres,* LECTOR BENEVOLE, *quod* duas *Tibi de hac materia exhibiturus sim* Dissertationes: unam HISTORICO-CRITICAM, alteram PHILOSOPHICAM. Prima *eadem est, quæ Tibi hisce jam in conspectum venit paginis. Laborem non vulgarem quidem at levidensem sane putabis. Temporis enim penuria & aliæ circumstantiæ impedimento fuerunt, ut in eo non, ut fieri debuit, operæ studiique plurimum consumere potuerim. Spe itaque laudis & jactantia doctrinæ non intumesco; in hoc saltem opella hujus pretium fecisse lætabor, si labor meus tibi non plane inanis fuerit atque molestus. Id quod eo confidentius sperare jubeor, cum nullus mihi adhuc extitisse constet Auctor, qui ex professo aliquid de hac materia scripserit, præter* M. PHILIPPUM ROHRIUM, *Marck-Ranstad. qui itidem* Dissertationem *aliquam an. 1679. in hac Alma nostra Universitate ventilavit, quam inscripsit* Historico-Philosophicam de Masticatione Mortuorum. *Nos multa primum in illa quærebamus, quæ ad nostram rem facerent, at postea vidimus, eam multa quidem benigne pollicitam esse, sed quæ posthinc exsolvere recusaverit. Quæ cum ita sint, nostrum qualemcunque Tibi commendatum habebis laborem, cujus prima hæc si conamina æqui bonique consulueris, breve post tempus favente Deo solidiora forsitan & meliora a nobis expectabis. Vale interim & fave studiis nostris.*

CONSPE-

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

Univerſi

Q. D. B. V.

§. I.

Niversa Natura occultis potentiis plena est. Philosophia quidem Naturalis supremum quasi nostris temporibus perfectionis gradum adepta esse videtur, at semper tamen & quotidie aliquid novi apportat, quod eruditissimas Philosophorum subvertit hypotheses. Illi, qui totam Naturam non nisi mechanice operari contendunt, omnes ejusmodi occultas Naturæ vires, &, ut vulgo audiunt, qualitates tanquam aniles explodunt ineptias, in Scholis Peripateticorum genitas. Verum, cum Naturam non nisi a posteriori intueantur, & omnia ad experimenta restringant, extremis suis, ut dicitur, digitis istas ne quidem attingunt, quia super omnes possibilitatis leges ipsis positæ videntur. Et sane phœnomena illa, quæ nostra ætate in regno Naturæ experta accepimus, ita comparata sunt, ut non mirum videatur, si omnia & quidem optima Philosophorum oracula propterea obmutescant.

§. II.

Dantur nonnulli ex Philosophorum cohorte, qui omnia ejusmodi Naturæ mirabilia non nisi vel Deo vel Diabolo adscribere audent. Verum quis non talem philosophandi modum in superstitiosis numeret hariolationibus? Satis aperte enim illi ignorantiam suam in cognitione potentiarum Naturæ produnt. Nulli quidem negamus influxum spirituum in

 corpora.

corpora. Nos ambabus potius largimur manibus, non Deum modo in Natura per singularem suam providentiam miracula interdum adhuc patrare, sed quoque Diabolum pro sua virium naturalium cognitione insigni mirabilia committere posse. Verum omnia propterea spiritibus eorumque immediato influxui assignare, nimis jejune philosophatum foret. Exerunt enim sese quam plurimum in phœnomenis rarioribus tales circumstantiæ, quæ palam testantur, eadem nec a Deo nec a Diabolo immediate ortum habere posse. Ambo non nisi secundum fines suos agunt. Hinc semper in ejusmodi prodigiis vel bonitas divina vel malitia diabolica manifesta redditur.

§. III.

Ante tres vel quatuor circiter annos orbi erudito tale de Enthusiasmo poëtico innotuit exemplum, quale vix unquam per hominum memoriam extitisse credimus. Circumstantias ejusdem, qui ex *Actis Erud. germ. P. LXXIX. p. 514. seqq.* secum animo volutaverit, profunditatem quidem naturalium virium mirabitur, sed nec Divinæ nec Diabolicæ immediatæ operationi aliquid hic adscribere audebit. Si Deus enim miraculum aliquod super omnem Naturæ ordinem & potentiam hic excitaverit, finis aliquis divinus nobis omnino innotesceret, qui vel sit gloria Dei, vel salus hominum, quod utrumque tamen hic cessat. Neutiquam quoque Diabolo prodigium hoc Naturæ attribuendum putamus, quia subjectum persona est, de cujus vitæ integritate nemo dubitat: ut alias jam taceamus circumstantias.

§. IV.

Multas itaque in Natura adhuc latere potentias, certum est. De earum effectibus nos non alia de causa admiratio subit, quam quia nos illæ plane fugiunt. Quis inde tamen earum existentiam neget? Homo simplex, qui propter levem rationis suæ culturam, rerum causas scrutari nequit, multa diabolicis operationibus tribuenda haberet, si ab ignoratione rei ad rei negationem valeret consequentia. Certum itaque est, Naturam manere imperscrutabilem. Quo simpliciores vero Naturæ vires evadunt, eo propius accedunt primis principiis, & eo magis in prodigium trahuntur.

§. V.

Ut vero existentiam occultarum potentiarum Naturæ eo manifestiorem faciamus, statuimus mutuum aliquem omnium spirituum & corporum inter se influxum. Operantur enim spiritus in spiritus, operantur spiritus in corpora & operantur denique corpora in corpora. Quartum vero dari vix credimus, quod scilicet corpora etiam operentur in spiritus. Inter has operationes occultas facile primum merentur locum operationes corporum in corpora, quia effectus earum maxime in cernendi sensum cadunt.

cadunt. Tanta istæ autem veritate fundatæ sunt, ut ad easdem evertendas vix unquam extiterit bonus Philosophus. Sympathias & Antipathias nomine vulgo insigniuntur, de quibus magna passim prostant literarum monumenta. ATHANASIUS KIRCHERUS hoc *Magnetismum Naturæ* nuncupavit, de quo insigne in monumentis reliquit opus.

§. VI.

Existentiam sympathias & antipathias in Natura nemo negabit, qui Magnetis virtutem attractivam unquam expertus est. Canes intra & extra domos ululatu suo insolito inconditoque instantem ægrorum mortem non raro præsignificare solent, & quodlibet animal cibum suum ex solo odoratu sentire, quotidie cernimus. Quem quæso latet, qualem non harmonia musica in hominum animis excitet sympathias speciem? Quid non morbis hæreditariis & imaginariis in hac re tribuendum venit? Quanta non lunatici & illi, quorum non est ferre certa animalia e. g. feles &c. sympathias & antipathias præbent exempla? Et quis plura enarrare valeat, quæ ad demonstrandam operationum corporum in corpora existentiam faciunt, & cuivis in communi vita satis obvia sunt.

§. VII.

Hisce omnino quoque annumerari debent multa alia ejusmodi Naturæ phœnomena, quæ majoris quidem momenti sunt, sed neutiquam tamen ex mera Magia Diabolica fluunt. Pertinent huc cruentationes corporum interfectorum, virgula divinatrix, fascinationes per imaginationem magicam, divinationes animalium, incantamenta, insomnia divinatoria, Tarantismus, influxus astrorum, armarium unguentum & multa alia, quorum causas haud minori cum probabilitate occultis Naturæ potentiis adscribere possumus, quam forsitan transplantationes arborum & morborum, rabiem caninam, inoculationem variolarum, pulverem sympatheticum & id genus alia, de quibus tamen nulla Magiæ Diabolicæ extat suspicio. Nos non omnem quidem spirituum influxum in ejusmodi occultis Naturæ operationibus negare audemus. Probe enim nobis cognitum atque perspectum est, quanta cum calliditate & fraudulentia Diabolus homines per artes magicas decipere soleat ad ampliandum suum diabolicum regnum. Verum cum hujusmodi operationes nonnisi per sagas, quibus varia ratione occultiores Naturæ vires manifestat Diabolus, exerceat, concludimus inde, fieri hæc omnia etiam posse secundum merum Naturæ ordinem absque spirituum concursu.

§. VIII.

Quum exinde igitur satis pateat, varias dari operationum corporum in corpora species, constituemus etiam aliquam, quam vocabimus MASTICATIONEM MORTUORUM IN TUMULIS

Dudum multa jam de ejusmodi mortuis in tumulis voracibus nobis narravere patres matresque, sed dedecori nobis esse visum fuit, hisce fabellis & Æsopeis logis, quarum auditione non nisi aniculæ ducantur, fidem habere. Causæ in promptu sunt. Primo nos ejusmodi voraces mortuos non propriis oculis vidimus, deinde phænomenon hoc nostris ratiociniis non comprehendere potuimus, & ultimum denique superstitionis accusationem cane pejus & angue fugimus. Quid igitur mirum, si omnia, quæ in historiarum monumentis passim occurrunt, exempla in dubium vocavimus? Datur quidem hominum genus, a Natura ita instructum, ut ex superstitiosis hariolationibus mukcedinem captet. His creditu facillimum est, quicquid audiant. Attamen quod non rationis suæ lumine collustrare queunt, id spiritibus ex orco vocatis & Magiæ Diabolicæ temere adscribere non dubitant.

§. IX.

Novimus præterea etiam quosdam, quibus sola orthodoxia Evangelicæ Religionis impedimento est, quo minus iis assentire queant, quibus alias assensum præbere nulli dubitarent. Hæreseos enim criminationem tanto cum horrore reformidant, ut quasi Andabatarum more in ecclesiæ doctorum verba jurare haud erubescant. Sed plerumque non habent, quod timeant. Veritas Scripturæ Sacræ interdum ex meris præconceptis opinionibus violata habetur. Compertum inter alia hoc habemus in doctrina de Magia Naturali. Cum enim antiquiores ecclesiæ Doctores ex occultarum potentiarum Naturæ ignoratione omnia Mirabilia Magiæ Diabolicæ adscripserint: subiit pectora nostra opinio, quasi omnis de Magia Naturali doctrina ad destruenda Dei miracula faciat. Sed falsum est. Miracula divina tanta cum præeminentia ab aliis Naturæ prodigiis distinguuntur, ut miremur, quomodo inter se confundi possint. Divisiones aquarum in mari rubro & Jordano factæ, resuscitationes mortuorum & multa alia, quæ Christus, Prophetæ & Apostoli per digitum Dei in V. & N. T. effecerunt, sunt & manent Naturæ mysteria, ad quæ enucleanda & imitanda ne totus quidem diabolorum exercitus ex orco vocatus cum omnibus Nigromanticis sufficeret, etsi conjunctis viribus operari inciperent.

§. X.

Verum quis omnes propterea corporum in corpora operationes, quæ secundum Naturæ ordinem paulo inconsuetiorem fiunt, negaret? Nil enim hic veritati divinæ derogatur. E re potius Evangelicæ Religionis esse putamus, si ostendi potest, in quantum Deus immediato suo influxu in Naturæ prodigiis concurrat. Inter omnes enim constat, Romanam ecclesiam de fide miraculosa adhuc multum gloriari. Quando itaque nos omnia

omnia Naturæ Mirabilia ſtatim pro miraculis vel ſaltem pro effectibus Magiæ Diabolicæ venditemus, nonne facillime ab iisdem dolis ludi & circumduci poſſimus? Maſticationes mortuorum in tumulis ſine dubio quoque ceu miraculum aliquod divinum venerabitur Pontificiorum fides, & neſcimus quam fortaſſe doctrinam iisdem corroborare ſtudebunt. Quis nobis igitur vitio vertet, ſi haſce maſticationes naturali cuidam corporum influxui adſcribere tentemus? Modus quidem nos ſemper latebit, ſufficit tamen rem exiſtentialiter demonſtrari poſſe.

§. XI.

Antequam vero mirum hocce Naturæ prodigium dilucidationibus noſtris qualibuscunque ſubjicimus nobis exempla in medium producenda ſunt, quibus rei exiſtentiam confirmamus. In genere conferendi hic ſunt SCHWIMMERUS *in Curioſit. Philoſ. Secret. Diſſ. IV. §. 12. ſeqq.* HENR. KORNMANNUS *de Miracul. Mort. Part. VII. c. 64.* GARMANNUS *de Mirac. Mort. Lib. I. Tit. III. p. 116. 117.* GEORG. PHIL. HARSDOERFFERUS *in Theatr. Trag. cap. CXV. p. 406.* PHIL. ROHR *in Diſſ. de Maſticat. mort. c. I. Th. 7.* & VOIGTIUS *in den Phyſicaliſchen Zeit-Vertreiber p. 516.* qui multa de mortuorum maſticatione collegerunt exempla. Singularia vero exempla videre ſunt apud Megalandrum noſtrum LUTHERUM *in Colloqu. commenſ. Tit. 24. fol. 211. 212. it.* ANDR. MOLLERUM *in Annal. Freiberg. p. 254.* CONR. SCHLUSSELBURGIUM *in der gründl. Erklarung des XCI. Pſ. conc. XII. p. 155.* MART. BOHEMUM *von den drey Land-Plagen conc. XVII. fol. 169.* ADAM. ROETHERUM *in Concion. Peſtil.* WENCESL. HAGENECIUM *in Chron. Boh. P. I. fol. 419. b.* JUSTINUM ORTOLPH MAROLT *in Loemograph. p. 92. ſqq.* MART. ZEILERUM *in Not. ad Reſſet. Hiſt. Trag. p. 32.* HENR. ROTHIUM *in conc. funebr. 30.* in additamentis *von Schmatzenden Todten.* PITZSCHMANNUM *in Leichen-Redner P. II. p. 856.* IGNAT. HANIELEM *de Peſte in Schiefelbein.* MART. FABRICIUM *in Paradox.* λοιμώδες *p. 123.* ERASM. FRANC. *in Hölliſchen Proteus n. 28. p. 260. ſqq.* HERCUL. SAX. *c. XI. de Plica* &c. Huc etiam ſpectant, quæ Rev. P. GABRIEL RZACZYNSKI *in Hiſtor. Natur. Curioſ. Regni Polon.* quæ A. 1721. Sandomiriæ in 4. prodiit, refert, & quidem *Tract. XIV. Sect. II.* ubi de cruentationibus cadaverum agit, & hac occaſione multa ſimul profert de mortuis in tumulis adhuc voracibus & vicinos viventes ſpectrorum modo trucidantibus. Poloni ſpeciali nomine Upiers & Upierzyca appellant de quibus dictus Autor authentica producit documenta. Confer *Acta Erudit. A. MDCCXXII. M. Jan. p. 17.*

§. XII.

Recentiſſimum, quod nobis innotuit, & omnium maxime memoratu dignum exemplum, eſt illa relatio ex Hungaria, quam ex Novellis publicis haud ita pridem compertam accepimus. Digna eſt, ut verbotenus *ex Relat. publ. Lipſienſibus a. c. p. 503. ſeqq.* hoc loco inſerendam curemus & quidem in lingua vernacula:

WIEN, vom 31. Julii. *Man ſiehet in den hieſigen Zeitungen oder ſo genannten Diario einen Bericht, welchen der Käyſerl. Proviſor in dem Gradisker Diſtrict in Hungarn an die Käyſerl. Adminiſtration zu Belgrad wegen einer beſondern Begebenheit ergehen laſſen, welcher ohnverändert und ohne darüber zu urtheilen, wie er ſich gedruckt befindet, folgendes Inhalts iſt: Nachdem bereits vor 10. Wochen ein in dem Dorff Kiſolova, Rahmer-Diſtrict, geſeſſener Unterthan, Nahmens* Peter Plojogovitz, *mit Todte abgegangen, und nach Ratziſcher Manier zur Erden beſtattet worden, hat ſich in ermeldetem Dorff Kiſolova geäuſſert, daſs innerhalb 8. Tagen 9. Perſonen, ſowohl Alte als Junge, nach überſtandener 24-ſtündiger Kranckheit alſo dahin geſtorben, daſs, als ſie annoch auf dem Todt-Bette lebendig lagen, öffentlich ausgeſaget, daſs obbemeldeter vor 10. Wochen verſtorbener Plogojovitz zu ihnen im Schlaff gekommen, ſich auf ſie geleget und gewürget, daſs ſie nunmehro den Geiſt aufgeben müſten; gleichwie denn hierüber die übrigen Unterthanen ſehr beſtürtzet, in ſolchem noch mehr beſtärcket wurden, da des verſtorbenen Peter Plogojovitz Weib, nachdem ſie zuvor ausgeſagt, daſs ihr Mann zu ihr gekommen, und ſeine Oppanki oder Schuhe begehret, von dem Dorff Kiſolova weg, und ſich in ein anderes begeben; ſintemahl aber bey dergleichen Perſonen (ſo ſie* Vampyri *nennen) verſchiedene Zeichen, als deſſen cörper unverweſet, Haut, Haar, Baart, und Nægel an ihm wachſend zu ſehen ſeyn müſten, als haben ſich die Unterthanen einhellig reſolviret, das Grab des Peter Plogojovitz zu eröffnen, und zu ſehen, ob ſich würcklich obbemeldete Zeichen an ihm befinden; zu welchen Ende ſie denn ſich zu mir hieher verfüget, und nebſt Andeutung vorerwehnten caſus mich ſammt dem hieſigen Poppen oder Geiſtlichen erſuchet, der Beſichtigung beyzuwohnen; und ob ihnen ſchon erſtlich ſolches Factum reprobiret, mit Meldung, daſs ein ſolches vorhero an eine löbl. Adminiſtration unterthänig gehorſamſt berichten, und derſelben hohe Verfaſſung hierüber vernehmen müſte, haben ſie ſich doch keinesweges hierzu bequemen wollen, ſondern vielmehr dieſe kurtze Antwort von ſich gegeben; ich moechte thun was ich wolte, allein wofern ich ihnen nicht verſtatten würde, auf vorherige Beſichtigung und rechtliche Erkäntniſs mit dem Cörper nach ihrem Gebrauch zu verfahren, müſten ſie Hauſs und Guth verlaſſen, weil bis zu Erhaltung einer gnädig-*

gnädigsten Resolution von Belgrad wohl das gantze Dorff (wie schon unter Türckischen Zeiten geschehen seyn solte) durch solchen üblen Geist zu Grunde gehen könte, welches sie nicht erwarten wolten. Da denn solche Leute weder mit guten Worten noch Bedrohungen von ihrer gefasten Resolution abhalten konte, habe ich mich mit Zuziehung des Gradisker Poppen, in gemeldetes Dorff Kisolova begeben, den bereits ausgegrabenen Cörper des Peter Plogojovitz besichtiget, und gründlicher Wahrheit gemäss folgendes befunden: dass erstlich von solchem Cörper und dessen Grabe nicht der mindeste sonsten der Todten gemeiner Geruch verspühret, der Cörper, ausser der Nasen, welche etwas abgefallen, gantz frisch, Haar und Barth, ja auch die Nägel, wovon die alten hinweg gefallen, an ihm gewachsen, die alte Haut, welche etwas weissilicht war, hat sich hinweg gescheelet, und eine neue frische darunter hervor gethan, das Gesichte, Hände und Füsse und der gantze Leib waren so beschaffen, dass sie in seinen Leb-Zeiten nicht hätten vollkommener seyn können; in seinem Munde habe nicht ohne Erstaunen einiges frisches Blut erblicket, welches, der gemeinen Aussage nach, er von denen durch ihn Umgebrachten gesogen; in summa, es waren alle Indicia vorhanden, welche dergleichen Leute (wie schon oben bemercket) an sich haben solten. Nachdem nun sowohl der Popp als ich dieses Spectacul gesehen, der Poebel aber mehr und mehr ergrimmter als bestürtzter wurde, haben sie gesammte Unterthanen, in schneller Eil einen Pfeil gespitzet, mit solchen den todten Cörper zu durchstechen, an das Hertz gesetzet, da denn bey solcher durchstechung nicht nur allein häuffiges Blut, so gantz frisch, auch durch Ohren und Mund geflossen, sondern noch andere wilde Zeichen (welche wegen hohen Respect umgehe) vorgangen; sie haben endlich offtermeldeten Cörper, in hoc casu, gewöhnlichen Gebrauch nach zu Aschen verbrennet, welches denn einer hochlöblichen Administration hinterbringen, und anbey gehorsamst unterthänigst bitten wollen, dass, wenn hierinne einen Fehler begangen haben solte, solchen nicht mir, sondern dem vor Furcht ausser sich selbst gesetzten Pöbel beyzumessen.

Käyserl. Provisor im Gradisker District.

§. XIII.

Tria nunc nobis momenta circa prodigium hoc explicanda veniunt. Cum enim non nisi tres nobis hic possibiles esse queant causarum classes, quas vel a Miraculis divinis, vel a Magia Diabolica vel ab operationibus corporum sympatheticis petimus; nobis demonstrandum incumbat 1.) quod tales masticationes mortuorum non in miraculis divinis, nec

nec 2.) in meris Diaboli prodigiis, ſed 3.) in occultis naturæ operationibus ſint collocandæ.

§. XIV.

Miraculum dicimus effectum illum divinum, qui extra ordinem & ſupra omnes cauſas naturales per influxum divinæ omnipotentiæ producitur ad confirmandam divinæ veritatis auctoritatem. Quæritur hinc, num etiam ad noſtram ætatem miracula ſpectent. Simpliciter & in ſenſu latiori ſumta nos non negamus, ſed tantum ſtricte ſic dicta, ut jam deſcripſimus, quæ noſtris temporibus omnino ceſſarunt. Spectant enim ad eccleſiam tantummodo plantandam, adeoque ad diſcipulorum Chriſti ætatem. Hodie itaque non amplius eadem expectare habemus, cum divinæ veritatis auctoritas ſatis ſuperque nobis confirmata ſit. Romana equidem Eccleſia nobiscum non unam eandemque inflat tibiam. Gloriatur enim adhuc de ſuis miraculorum donis. Sed ex Scriptura S. ſcimus, eadem non niſi mendacia eſſe. Quicquid itaque noſtra ætate per extraordinarium Dei influxum ſupra Naturæ vires nobis accidere ſolet, effectus ſunt ſingularis providentiæ divinæ, quæ in latiori duntaxat ſenſu miracula audiunt.

§. XV.

Maſticationes mortuorum ſi itaque pro miraculis venditare velimus, vel *miracula doctrinæ* vel *miracula providentiæ* ſint, neceſſe eſt. Miracula doctrinæ dudum in eccleſia exſpiraſſe jam diximus. Verum ponamus, dari adhuc exiſtentiam eorum; omnes tamen circumſtantiæ impedimento ſunt, quo minus ſaltem mortuorum maſticationes miraculorum titulo poſſint accedere. Quodlibet enim miraculum divinum ſtricte ſic dictum 1.) confirmat veritatis divinæ auctoritatem, 2.) patratur per Prophetam & Apoſtolum aliquem immediate a Deo & Chriſto miſſum, & 3.) convictos de ſua veritate & integritate reddit quoslibet id videntes & audientes. Probatione haud indigemus, cum ex Scriptura S. nobis harum circumſtantiarum neceſſitas ſatis ſuperque innoteſcat.

§. XVI.

Quid nobis igitur de mortuorum maſticatione dicendum erit? Num aliqua, quæſo, ex his hic animadvertitur miraculi divini proprietas? Nos nullam deprehendimus. Deeſt veritas divina hic confirmanda. Deſunt Prophetæ & Apoſtoli per digitum Dei aliquid producentes. Deeſt denique hominum convictio, quam ſemper divina miracula de ſua veritate in cordibus operantur. Cui itaque bono Deus tale in Natura excitaret miraculum, ſi plane nullus extaret finis? Finis Dei duplex eſt, vel gloria ſui nominis, vel ſalus hominum. Ad gloriam divini nominis tales mortuorum operationes nihil faciunt. Magis eam impediunt

quam

quam promovent. Confunduntur enim vera miracula cum falsis, ex qua confusione magnum ipsis accrescit præjudicium, quod gloriæ Dei valde admodum adversatur. Alter Dei finis in miraculis salus hominum est, quæ vel temporalis vel æterna est. Ad utramque consequendam requiritur fides aliqua in Deum & ejus promissiones, quæ per miracula divina optime accendi debet. Sed ex masticatione mortuorum quæ nobis inde fides? quæ nobis inde salus? Subitam mortem homines nunquam inter singularia Dei beneficia retulerunt, inprimis violentam, quæ cum ejusmodi circumstantiis homines subit, ut solet fieri in masticatione mortuorum. Fidem vero quod attinet hinc inde expectandam, nobis de illa nil constat. Superstitio magis dicenda foret quam vera fides, si tale quippiam in cordibus anicularum operetur mortuorum voracitas. Fides nostra satis confirmari potest ex Mose & Prophetis, & hos si audire nolumus, nec credemus mortuis, si vel maxime ex tumulis prodirent & ad nos verba facerent.

§. XVII.

Alterum miraculorum genus exerit sese circa divinam Providentiam, quæ propterea miracula providentiæ nuncupavimus. Sunt eadem non nisi rariora singularis providentiæ divinæ exempla, quæ præter consvetum Naturæ ordinem fieri solent ad conservandam vitam nostram & corporis integritatem. Exemplo nobis est puellula illa, quæ haud ita pridem in Marchia Brandenburgica a rapacissimo lupo retrorsum faucibus quidem abrepta, sed mox a bestia sponte iterum sine ullo damno relicta fuit, prout nobis hoc *ex Novellis Publicis* innotuit. Talia miracula nostris adhuc temporibus quotidie fere accidunt, sed semper ad vitæ nostræ temporalis conservationem tendunt. Masticationem mortuorum his nullatenus annumerari posse, in aprico est. Magis enim ista ad vitam hominis destruendam facit quam conservandam.

§. XVIII.

Quum nulla igitur ratione tale Naturæ prodigium in Dei miraculis collocandum sit, nobis nunc nova subnascitur quæstio, num scilicet Diabolo & quas in corporibus interdum exercet, operationibus attribuendum veniat? Maxima pars hominum ad sententiam hic affirmativam prona deprehenditur. Cum occultas enim Naturæ potentias ignorent & nil divini ibidem videant, Diabolicæ omnino Magiæ adscribendum putant. Nos ipsos quondam in hanc sententiam transiisse fatemur Astutia infernalis hujus spiritus in decipiendis hominibus tantuplex & tanta est, ut nunquam satis indagari nec excogitari possit. Quid mirum igitur si in amplectenda hac sententia nos quavis quoque occasione facil

 linne

limos præstitimus? Verum enim vero cum notabile nuper illud masticantis cujusdam defuncti exemplum nobiscum paulo accuratius pensitaverimus, tria nobis obvenerunt momenta, quæ nos merito ad faciendam ex hac sententia discessionem permoverunt. Obstat enim nobis 1.) quod nullum plantasma hic occurrat, 2.) quod Diabolo nullum jus vitæ & necis in homines competat, & 3.) quod circumstantiæ nonnisi causas indicent naturales.

§. XIX.

Primum, quod nobis perlustrandum incumbit, momentum versatur circa externa prodigii hujus phænomena, quæ nullam præstigiarum speciem præ se ferunt. De spectris enim & diabolicis apparitionibus satis cognitum est, easdem non nisi phantasmata esse. Putamus quidem, nos revera aliquid videre, & locum si accedimus nil deprehendimus. Sic etiam cum auditu comparatum est in tumultibus, quos spectra interdum in cellis & culinis excitant, ita, ut omnia in mille ruinas corruere videantur, quæ tamen postea adhuc in loco suo prorsus immutata inveniuntur. Non mirum hoc est. Diabolus tanquam spiritus purus in alterius Imaginatione facile ideas figurarum & sensionum imo etiam vocum excitare valet, quanquam extra hominem revera nil adsit, quod in cernendi sensum cadat. Patet hoc ex iis apparitionibus, quæ non nisi uni soli fiunt, etiamsi multi proxime simul adstantes nil percipiant. Interdum quidem apparitio quoque extra hominem accidere solet, quando nimirum spiritus in aëre phantasticum aliquod induit corpus. Verum ita id semper comparatum est, ut accedente luce clariori sponte in nihilum diffluat. Masticationem mortuorum si sub examen vocamus, de eadem nil nobis de tali plantasmate constat. Cutis, capillus, barba, ungues & cætera corporis membra a quolibet manibus attrectari potuerunt. Nec ulla quoque ratione Diabolus, vel quisquis ille spiritus fuerit, qui ex erronea opinione vulgi per ejusmodi cadaveris masticationem tantam in domibus hominum ediderit stragem, se spectrorum more manifestum reddidit iis, qui ipsum in suis operationibus turbatum convenerunt, id quod tamen plerumque fieri solet. Legimus quidem in Hungarica illa relatione, defunctum Plogojovitium ad homines in somno venisse, se in eorum corpus dedisse, iisdemque gulam ita interstrinxisse, ut morte denique occubuerint; legimus præterea, eundem quoque uxorem suam accessisse & calceamenta sua ab eadem postulasse. Verum quid de hisce circumstantiis sentiendum sit, ulterius declarabimus. Hoc jam dixisse sufficiat, quod a rei imaginatione ad rei existentiam non valeat consequentia, alias quoque ephialtes & alii morbi imaginarii non nisi spiritibus attribuendi venirent.

§. XX.

§. XX.

Alterum momentum, quod nos impedit, quo minus Diabolo adscribere possimus tale prodigium, est, quod Diabolo nullum jus vitæ & necis in homines competat. Deus sibi soli hoc ceu regale divinum reservavit. Ad suam enim imaginem cum homines formaverit, nemini jus aliquod in eorum vitam & mortem concessit, nisi magistratui politico, vices ejusdem quasi gerenti. Hic solus gladium justitiæ super maleficos stringere debet. Quis itaque Diabolo, illi de facie Dei detruso spiritui, qui ad æternas condemnatus est pœnas, tantam in homines per Dei filium in gratiam redactos assignaret potentiam, eosdem pro lubitu enecandi & conservandi? Extraordinarios interdum quidem Deus ad puniendos homines mittit executores judiciorum suorum, sed Diabolum sibi pro sua sanctitate in tali negotio deligere non consuevit. Legimus quidem de Jobo aliisque viris sanctis in sacris literis, eosdem a Diabolo male tractatos virgisque & colaphis admodum cæsos fuisse. Licentiam hanc Diabolus quidem non nisi a summo impetrare potuit Numine, sed ita limitatam accepit, ut in vitæ discrimen istos vocare prorsus non potuerit. Unde ipsi ergo tanta potestas in mortuorum masticatione? Dictu sane horrendum foret, Diabolum intra septem dierum spatium ad decem homines violenta morte e vita eripuisse & adhuc plures erepturum esse. Permittit quidem sæpe Deus malo spiritui, ut apparitionibus suis quibusdam hominibus ejusmodi horrorem incutiat, ut præ alteratione mortem subeant. Sed Diabolus mortis hujus non nisi causa occasionalis est, non vero causa efficiens. Hoc vero in masticatione mortuorum omnino asserendum foret, si causas hujus Naturæ prodigii in Diabolo quæreremus.

§. XXI.

Tertium, quod nos ab illorum sententia cohibet, qui Diabolo mortuorum masticationem tribuunt, est, quod omnes circumstantiæ non nisi causas indicent naturales. Nulli quidem negamus, magos atque sagas, qui Diabolo a servitiis sunt, rebus non nisi naturalibus, imprimis fæcibus & excrementis uti in artibus suis diabolicis ad infestandos homines. Verum ejusmodi semper cum circumstantiis fieri solet, ut quilibet facile in iisdem Magiam deprehendat diabolicam. Hoc vero in masticatione mortuorum observare non possumus. Ibi enim ejusmodi occurrunt phænomena, quæ contrarium palam testantur. Cadaver Hungaricum nec abnodatum nec mutilatum, sed integrum ac perfectum in tumulo deprehenditur: excretiones, e. g. pili, barba, ungues &c. vegetantes conspiciuntur, & homines, qui mortem posthæc oppetunt, nulla Diabolicæ fascinationis præferunt indicia. Cæterum, si concedamus etiam, lamiis hic aliquid tribuendum venire, non alias inde tamen oriundas esse crediderim operationes, quam ejusmodi fascinationes, quæ valetudini quidem

& integritati corporis nocivæ ſint, nullo tamen modo vitæ periculum, ut taceam ſubitam mortem, cauſentur. Accedit, quod Diabolus nullum quoque hic finem habeat ad ampliandum ſuum regnum. Cauſata mors non niſi a Dei voluntate pependit, & damna corporis, quæ quoque Diabolus interdum intendit, inde non ſecuta eſſe legimus.

§. XXII.

Quæ cum ita ſint, nullum dubium eſt, quin omnes hic ceſſent cauſæ ſupernaturales. Ex ſolis itaque Naturæ viribus nobis prodigium hoc explicandum venit. Sed quæritur nunc quibus? & qua ratione? Dantur nonnulli ex Philoſophorum ordine, qui de exiſtentia Dæmonum multa diſſerunt, inter quos facile primum meretur locum celeberrimus RUDIGERUS *in Phyſic. Div. Lib. I. c. 4. ſect. 4.* Diſtinguunt iſtos a malis ſpiritibus, quos vulgo diabolos dicere ſolemus, & definiunt tanquam ſpiritus incompletos corpore elementari veſtitos, qui ſenſione, memoria & cognitione quidem, ſed non intelligentia & reflexione gaudeant. In mundo ſpirituali idem illos eſſe aſſerunt, quod bruta ſunt in regno animali. Referunt huc omnes iſtas apparitiones & ſpectra, quæ vulgo Bergmännigen, Kobolte, Bier-Eſel, der Drache &c. nominantur. Ethnici multa olim de hiſce dæmonibus fabulati ſunt, quos vel larvas & umbras, vel lares & lemures, vel Faunos &c. appellarunt. Spiritus ἀγαθὰς eſſe dixerunt, qui non damna inferant nec ſpecie terribili appareant. THEOPHR. PARACELSUS, qui de Magia Diabolica admodum ſuſpectus habetur, eosdem expreſſe nuncupat die gütigen Geiſter, quod etiam GEORGIUS AGRICOLA facit *in Lib. de Animantibus ſubterr. p. m. 76. ſeqq.* ubi mites iſtos vocitat & immitibus ſeu κακοῖς opponit.

§. XXIII.

Nos de hiſce & talibus Dæmonibus nil ſtatuimus. Ratio & revelatio eosdem ignorat. Quicquid vero in montibus, ædibus, nemoribus de iisdem obſervatur, ſatis ſuperque de malitia diabolica teſtatur. GARMANNUS itaque in litteratiſſimo ſuo Tractatu *de Mirac. Mort. Lib. I. Tit. III. p. 122.* de iisdem recte judicat, ſi ſcribit: *nullus crediderim cum* P. THYRÆO *Dæmones, qui tantum ſunt mites: nullos qui tantum ſunt truculenti. Qui nunc mites poſt truculenti, qui nunc truculenti poſt mites. Nam nec mitibus ſua deeſt bilis, aut nocendi poteſtas vel voluntas. Et qui odio in nos ſæviunt (quia mille artes norunt) etiam in angelos lucis ſe transformant & ſummam quandoque ſimulant mititatem. Habet hic locum vulgi pronunciatum: es iſt ein Teufel wie der andere.* Hæc Garmannus. Vulgus in Hungaria videtur juxta ſupra ſuppeditatam relationem Dæmonibus ejusmodi intermediis omnino quoque aliquid in mortifero ſuo prodigio tribuere. Cæſareo enim Proviſori inter alia ingenue declaraſſe

legimus,

legimus, se aras focosque relicturos, nisi brevi judicialis inspectio instituatur, & cadaver more consueto destruatur; quia alias totus pagus per talem malum Dæmonem (übleu Geist) interiturus sit. Accedit, quod moribundi dixisse ferantur, defunctum Plogojovitium ceu incubum ipsos invasisse & ad mortem usque strangulasse. Quis tales vero operationes miti alicui Dæmoni adscriberet? Et quis non sat evidenter ex hisce unguibus infernalem cognosceret leonem, si re vera hic aliquid spiritibus tribuendum arbitremur?

§. XXIV.

Ex mundo itaque corporeo nobis exponendum erit, quicquid de masticationibus mortuorum nobis innotescit memoratu dignum. Antequam vero in thesi aliquid ponimus, nobis removenda sint, quæcunque humana superstitio vel ex decepta phantasia, vel ex præconcepta opinione huic prodigio affinxit. Pertinent huc 1) quod tales mortui claro sonitu mandant, 2) vestes suas ore devorent, 3) plerumque de sexu fœminino sint, 4) non nisi pestis temporibus existant, & 5) mortem non nisi propinquorum necessario causentur. Primum quod attinet omnes quidem relationes de masticationibus consentiunt, mortuos in tumulis porcorum instar cum claro sonitu dentibus suis mandere, unde quoque *die schmatzenden Todten* vocarunt. Verum novissimum, quod nuper ex Hungaria accepimus exemplum de porcino hoc sonitu nil meminit; ex quo relinquitur figmentum hoc esse, ex hominum superstitione oriundum. In chronicis historiarum monumentis multa quidem fabulantur Scriptores de ejusmodi sonis ac vocibus, quas in cœmeteriis, in sepulchris, inque ipsis tumbis feralibus, domibus itidem & in aliis locis auditas esse perhibent, sed plerumque rei veritas non nisi anilibus nititur auditionibus. Nulli quidem negabimus, Diabolum in cœmeteriis magnam interdum sibi sumere potestatem, sed non adeo frequenter fit, ut vulgo putatur, quia Deus piorum tumulos custodire & a Diaboli malitia & ludibrio intaminatos conservare vult. Largimur itaque, in locis, ubi homicidia & strages editæ sunt, interdum spectra videri, variosque ibidem tumultus, sonos ferales, aliaque lugubria verba, gemitusque percipi posse, sed idem in cœmeteriis utpote locis sacris fieri, jure meritoque negamus.

XXV.

Veteres gentiles de feralibus hisce sonis multa credidisse legimus, sed in indicandis causis inter se nullibi concordarunt. Sarmatæ olim causam adscripsisse videntur Dæmonibus. Ita enim JO. MELETIUS *in Epist. de Relig. Boruss. ad Georg. Sabin.* & JO. LOSICIUS *de Diis Samogitharum* de iisdem memorant, eos in sepulchris strictis gladiis auras verberasse hisce verbis: *cia fugite Dæmones in orcum.* Græci causam ipsi

ipsis insepultorum animabus assignabant, quas post mortem τρίζειν seu stridere credebant. HOMERUS hinc de Patrocli anima ita cecinit:

Ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠύτε καπνὸς
Ὤχετο τετριγυῖα.

Anima sub terram tanquam fumus
Abiit, murmure stridens.

Iliad. Lib. XXIII. v. 100. Edit. Cantabr. p. 636. Plura de animarum stridore quoque *in Odyss.* habet, ubi *Lib. XXIV. v. 5. seqq.* ita canit:

ταὶ δὲ τρίζουσαι ἕποντο.
Ὡς δ' ὅτε νυκτερίδες μυχῷ ἄντρου θεσπεσίοιο
Τρίζουσαι ποτέονται, ἐπεί κέ τις ἀποπέσῃσιν
Ὁρμαθοῦ ἐκ πέτρης, ἀνά τ' ἀλλήλῃσιν ἔχονται
Ὡς αἱ τετριγυῖαι ἅμ' ἤισαν.

Hæ autem stridentes sequebantur.
Sicut autem quando vespertiliones secessu antri magni
Strepentes volant, postquam aliquis cadere fecit
Multitudine a petra sibique invicem cohærent:
Sic hæ stridentes simul ibant. Hæc Homerus.

DIOGENES LAERTIUS *L. VIII. de vit. Pyth. segm. 21. p. m. 505.* hæc de Hesiodi anima habet: φησὶ δὲ Ἱερώνυμος κατελθόντα αὐτὸν εἰς ᾅδου, τὴν μὲν Ἡσιόδου ψυχὴν ἰδεῖν πρὸς κίονι χαλκῷ δεδεμένην καὶ τρίζουσαν. *Hieronymus vero descendisse ad inferos atque Hesiodi quidem animam columnæ æreæ vinculis adstrictam* stridentemque *vidisse.* Menippus, quando apud LUCIANUM *in Necyomantia p. m. 306.* ex orco redit, inter alia memorat: ἔνθα δὴ περιεπέτοντο ἡμᾶς τετριγυῖαι τῶν νεκρῶν αἱ σκιαί: *ibi nos* stridulæ *mortuorum umbræ obibant.* SOPHOCLES animas more apium βομβεῖν dixit: ut pluribus de hoc conferri meretur GERH. JO. VOSSIUS *de Idololatr. L. II. c. 28. p. 445. seq.* & PORPHYRIUS *de nympharum antro.*

§. XXVI.

Si dicendum, quod res, sonos hujusmodi infernales plerumque vel ex superstitiosa opinione vel ex decepta imaginatione oriri credimus. Quantum superstitio in hominum animis valeat, videmus in Paganis. Mortuorum animabus stridorem & bombum assignant, non alia de causa, quam propter superstitiosas, quas de statu animarum post mortem fovent, sententias. His si destituti fuissent, sonos gemitusque in terræ gremio perceptos non nisi igni subterraneo adscripsissent; qui summo interdum impetu arctos meatus, prædura saxa & cavernas pererrat, & horrendum, quem vulgo ejulatum vocant, sonitum producit. Conferri

ferri de hoc meretur JO. RUD. GLAUBERUS *in Operibus Miner. P. II. p. 18.* Optime hos ſtrepitus tonitruum aëreorum geneſi illuſtravit & inter tonitrua reputavit THOMAS ITTIGIUS *de Mont. incend. Sect. 4. c. 2. p. 292. ſeqq.* Ejusmodi fragores & tumultus glacies quoque petris marinis illiſa e. g. in Islandia concitat, quem ſonitum pari cum abſurditate olim damnatis animalibus tribuit Paganorum ſuperſtitio, prout teſtantur SAXO GRAMMATICUS *in Præf. in Hiſt. Dan. p. 4.* & MARINIER *in der Reiſe nach Norden c. XLIII. p. 72.*

§. XXVII.

Idem adhuc efficit ſuperſtitio in hodiernorum Chriſtianorum animis. Ignorant plerumque cauſas ſubterranei fragoris, quæ multiplices eſſe poſſunt, hinc ſtatim ſibi perſuadent, ſe mortuos in tumulis mandere & pulſare audiviſſe. Naturales enim interdum adſunt cauſæ, quæ revera in tumulis efficiunt ſonitum, inter quas vel ſolam retuliſſe juvat corruentiam, ut ita dicam, ſarcophagi, quæ absque ſtridore vix accidere ſolet. Operæ pretium erit, in medium hic quoque proferre meteoron illud, ut vocant, Gothanum, quod MICH. BERNH. VALENTINUS *Dec. 2. Ann. VIII. M. C. obſ. 74. p. 188.* ita recenſet: *Veſpillo Gothanus tumulum parans in ſarcophagum putredine conſumtum incidit, nihil præter coſtas & oſſa continentem. Quem cum removere vellet, ſonitum percepit ſibilum & ſtridorem anſerinum exacte referentem, inſimulque obſervavit ex oſſis extremitate ſpumam pugni magnitudine erumpentem, tanto quidem cum foetore, ut labia nareſque comprimere & obturare coactus fuerit; ſubſiſtit in altero tumuli angulo, viſurus, quid tandem inde ſit eventurum. Paulo poſt tantum fragorem edidit maſſa illa ſpumaformis, ac ſi quis bombardam manuariam exploſerit, ſuccedente & in turbinem ſurgente fumo quodam cæruleo, qui majori, quam ſpuma ante dicta foetore aërem infecit, unde præſentaneo vitæ periculo fuiſſet obnoxius, niſi relicto ocyus tumulo ſe domum contuliſſet & ſumtis, neſcio quibus medicamentis ſe refeciſſet.* Hæc Valentinus. Confer ejusd. *Diſſ. epiſtol. 3. p. 131. ſeqq.* Ex hocce nunc phænomeno affatim edocemur, quam plurimas dari poſſe cauſas naturales, ſonitum in tumulis efficientes, quas nemo ſane in rebus præternaturalibus quæſiverit, niſi ſumma qui ſuperſtitione infectus ſit.

§. XXVIII.

Quantum vero ſuperſtitioni in tali negotio tribuendum venit, tantum etiam deceptæ hominum imaginationi adſcribendum putamus. Senſus vera quidem nunciare concedimus, at incorrupti atque integri ſint, neceſſe eſt. Nil autem eosdem magis corruptos reddere valet, quam pavor atque metus, qui teſte CICERONE mentem loco movere

ſolent

ſolent. Multa tum videntur juxta ac ſi revera exiſtant, quod tamen non eſt. Terror enim, ſi pectora occupavit, cerebrum movet, in vanas mentem imagines evocat, multumque inter falſum ac verum mediæ caliginis fundit. Quid igitur mirum, ſi trepidationis plena mulier vel alia hujus farinæ perſona in cœmeteriis aliquid ſub tumulis pulſare aut ſtridere perceperit, quod tamen nil niſi *κατ᾽ εἰδώλων φαντασία* fuerit? Exemplorum magnus nobis eſſet apparatus, ſi Annales chronicos, quos Miſnia noſtra de ſingulis fere Urbibus in inſigni copia tulit, perluſtrare nobis viſum fuiſſet. Unum alterumve ſaltem attuliſſe juvabit. Harburgi aliquando in nobilis foeminæ tumulo per aliquot dies pulſus auribus exceptus eſt. Reſerato ſarcophago in cadavere nec vitæ nec motus præteriti indicia apparuerunt. Tumba iterum terræ commiſſa, pulſare cadaver iterum animadvertitur, effoditur & reſeratur ſecunda vice ſarcophagus, & nil, quod motum aut vitam cadaveris indicarit, repertum eſt. Refert hæc ex ADELUNGII *Hiſt. Harburg. p. 218.* ZIEGLERUS *in Hiſtoriſchen Labyrinth der Zeit n. 626. p. 128.* it. GARMANNUS *de Mir. Mort. c. l.*

§. XXIX.

Singulare quoque exemplum de ejusmodi pulſante mortuo nobis enarrat GEORG. GOTTLOB PITZSCHMANNUS *in Leichen-Redner p. 886.* Accidit illud an. 1701. Buntzlaviæ in Sileſia, & hujus fertur eſſe argumenti. Senex quidam quarta poſt obitum die conſuetis ceremoniis ſepelitur. Corpore terræ mandato a veſpillone in tumulo percipitur pulſus. Veſpillo id parum curans abit. Accidit, ut pro conſuetudine cauponam frequentet. Ibi erga accumbentes ſodales hujus pulſationis mentionem facit. Admonetur, ut magiſtratui hoc indicet, quia defunctus vitam forſitan adhuc habere poſſit. Veſpillo morem gerit. Quilibet in dicta opinione confirmatur, ita, ut magiſtratus mortuum effodere jubeat. Verum tumba reſerata nil animadvertitur, niſi quod ſarcophagi operimentum propter nimiam terræ molem confractum fuerit, quod ſonum hunc effecerat. Ex his igitur apparet, hominum mentes quam plurimum ab imaginatione decipi. Egregie hinc CASSIUS apud PLUTARCHUM *in Vita Bruti* dixiſſe videtur: Ἡμέτερος, ὦ ΒΡΟΥΤΕ, λόγος· ὡς οὐ πάντα πάσχομεν ἀληθῶς, οὐδ᾽ ὁρῶμεν, ἀλλ᾽ ὑγρὸν μέν τε χρῆμα καὶ ἀπατηλὸν αἴσθησις. *Noſtra, o BRUTE, hæc ſententia eſt, quod non vere omnia patiamur, aut videamus, ſed lubrica res ſenſus eſt & quæ facile decipiat.* Viſa animi autem ſemel percepta ita in animis inprimuntur, ut non poſſint exſtirpari, priusquam vera & genuina rei cauſa ipſis inter oculos poſita fuerit. Statuat itaque de pulſantibus & mandentibus mortuis quilibet, quicquid velit, nos illos

plane

plane negamus. Homines enim id percipientes vel a superstitione vel ab imaginatione decipiuntur.

§. XXX.

Ad aliud nunc descendimus phænomenon, quod superstitiosa plebs in masticatione mortuorum falso se animadvertisse credit, & propterea hinc removendum nobis sumsimus. In eo illud consistit, ut perhibeant, mortuos in tali casu vestes suas devorare. At quis non noverit tritum illud, quo jam THEODOTUS olim apud PLUTARCHUM *in Vita Pompeji p.m. 432.* usus esse legitur, proverbium: *νεκρὸς οὐ δάκνει: mortuus non mordet*: Cessante animæ cum corpore commercio, omnes quoque animales cessant actiones. Loquimur autem hic de vere mortuis, non de Epilepticis, Syncopticis, Hystericis, aut Ecstaticis. Hos aliquando tale quippiam patrasse legimus. Sed de his nobis hoc loco non est sermo. Relationes quidem, quas supra de masticantibus mortuis suppeditavimus, maxima ex parte in hoc consentiunt, mortuum vestes suas ferales, quantum ore attingere potuerit, devorasse & deglutivisse. Verum singulare illud, quod in primis hic sub examen vocare annitimur, exemplum Hungaricum de hac rei circumstantia nobiscum nil communicat. Effossus Plogojovitius vestes suas omnes adhuc integras habuit. Unicum quod hujus loci esse videtur, est sanguis ille in ore defuncti repertus, de quo creditum fuit, ex interemtis suctum fuisse. Quid vero de hoc sentiendum sit, suo loco uberius declarabimus.

§. XXXI.

Hodierni Judæi, Turcæ & aliæ hujus furfuris gentes multa de hoc subterraneo mortuorum esu fabulantur, quæ brevibus hic exposuisse juvat. Mortuis ipsis quidem causam adscribere non tentant, ejusmodi anilibus tamen rationibus rei veritatem confirmare satagunt, quas nos sane refutare piget. De Judæis notum est, ipsos quatuor antesignanos Dæmones statuere, quos Sammaël, Azazel, Asiel & Muchazael nominant. Ex his Azazel ille est, qui cum socio suo Samchasai ex coelis primum decidisse dicitur apud BUXTORFFIUM *in Lexic. Talmud. col. 1593.* De hoc itaque Judæi perhibuisse creduntur, angelum hunc in serpentem se mutasse, primos parentes insidiis decepisse, & ex divina maledictione posthæc condemnatum fuisse ad comedendam terram & pulverem, juxta *Gen. III. 14.* & *Jes. LXV. 25.* Ex hoc igitur efficiendum putarunt, Azazeli carnem animalem & quicquid de corpore nostro post mortem supersit, relictum esse in cibum. At nugæ sunt, quas ipsos Judæos protulisse pudebit.

XXXII.

Si dicere licet, quod res est, figmentum hoc est & narratiuncula

quam nostrates Judæis ex non recte intellectis Rabbinicis scriptis affinxerunt. Quicquid enim ad confirmandum hoc in medium produci potest, sumtum esse videtur ex BUXTORFFII *Synagog. Jud. c. XXXVI.* ubi ELIAS GRAMMATICUS *in dictionario suo Tischbi in voce Chabat* ita scripsisse fertur: *opinio est Rabbinorum, quod postea, quam Judæus quispiam ex hoc mundo discessit & humatus est, veniens Angelus mortis super sepulchrum sepulti sessum eat, eodemque tempore anima ejusdem revertatur in corpus & erigat id ipsum, quodque tum angelus iste mortis ferream sumens catenam dimidia ex parte frigidam, dimidia ex parte calidam, bis corpus sive cadaver percutiat eadem, quodque percussione quidem prima peracta, membrorum corporis omnium alia ab aliis disjecta dilabantur, percussione vero secunda ossa omnia dispergantur; percussione denique tertia corollarii loco facta corpus totum in pulverem cineremque convertatur.* Hactenus Elias Grammaticus. Quis vero exinde putaret, Judæos de serpente Azazel statuere, eundem vesci mortuorum cadaveribus? Communis interim hæc habetur esse sententia apud Scriptores, quos allegatos vide in GARMANNI *Tr. de Mirac. Mort. L. I. Tit. III. p. 124.* & PHIL. ROHRII *Diss. de Mastic. Mort. c. I. Th. 3.* Idem nobis sentiendum quoque est de Mure illo Judaico, qui cadavera mox post sepulturam tam crudeliter mordere dicitur, ut præ doloribus clamitare debeant. Nos figmentum hoc itidem esse arbitramur, etiamsi magnus ille Theologus MART. GEYERUS *in Tract. de Luctu Ebræorum c. VI. §. 17. p. 103.* ex ANTONIO MARGARITA de Judæis expressis hisce verbis scripserit: *Scissione vestimenti super sepulchro facta cuncti magno cum strepitu & vociferatione e cœmeterio diffugiunt, ne lethiferum defuncti audiant clamorem, quem terra obrutus, atque a Mure nares admorsus edere creditur, & quo audito intra trigesimum diem mori itidem cogatur animadvertens.*

§. XXXIII.

Ab his deliriis non multum distant Muhamedani, qui ex vana superstitione persuasum sibi habent, quod si per quartam horæ partem in sepulchro cadaver quieverit, novus ei divinitus immittatur spiritus, duoque accedant angeli, quorum alterum Nechir alterum Remonchir nominant, qui ardentes faces manu vibrent, & sub forma terribili mortuum de vita anteacta examinent: Vitam ejus ubi sceleribus contaminatam esse intellexerint, flagris eum ignitis cædant, sin vitam ejus inculpatam deprehenderint, speciosi forma angeli eum exornent, verbisque placidis consolentur. Habet hæc PHILIPPUS quidem LONICERUS *in Chron. Turc. Tom. I. p. 119.* Sed reliqui Scriptores circa narratiunculam hanc non conveniunt. SANDYS *in Itiner. p. 162.* & PHIL. BALDUS

DUS *in Descript. Malab. & Coromand. Lib. I. c. VI. p. 29.* angelos hos nigros lividosque nunc Moncar & Nacir, nunc Mongir & Guarequir, nunc Mungir & Quoregner nuncupant. EDO POCOKIUS *in Not. Miscell. p. 241. seqq.* de sepulchrali hoc mortuorum examine hæc refert: *si mortuus recte responderit, suaviter obdormire jubent, sin minus, gravibus cruciant malleorum ferreorum ictibus inter aures impressis, adeo, ut clamorem audiant, quotquot inter orientem sint & occidentem.* GERARDUS CORN. DRIESCHIUS *in der Historischen Nachricht von der R. Käys. Grosz-Bothschafft nach Constantinobel*, qui liber an. 1723. Norimbergæ prodiit, hujus rei circumstantias *Lib. I. Sect. 8. p. 114.* ita enarrat: Turcæ, inquit, tumulos suos nostris multo ampliores faciunt, & hac quidem de causa, ut nimirum mortui auxiliante bono angelo Gebrai seu Gabriele, cui in sepulchro certam assignant habitatiunculam, eo commodius possint pugnare cum malis spiritibus, quos Aruth & Maruth vocitant. At plura cum non addat, facile exinde conjicitur, omnem hanc rem non nisi superstitiosam plebejæ fæcis esse hariolationem.

§. XXXIV.

Hujus farinæ quoque esse videtur Ethnicorum ille spiritus, quem Eurynomon vel Euryonium vocant. Sacrorum interpretes, qui Delphis olim fuerunt, in Diis inferis spiritum hunc numerasse *καὶ ὡς τὰς σάρκας περιεσθίει τῶν νεκρῶν, μόνα σφίσιν ἀπολείπων τὰ ὀςᾶ; & circumrodere* eum dixisse *mortuorum carnes, ita ut nuda reliquerit ossa*, testatur PAUSANIAS *in Phocicis s. Lib. X. p. m. 663.* Forma, qua Deastrum hunc adumbrarunt, horrida fuit ac terribilis. Pingebant enim illum exertis dentibus trucem & in vulturina pelle sedentem, cujus color inter coeruleum & nigrum medius sit. An idem ille fuerit spiritus Asuiti, de quo SAXO GRAMMATICUS *Lib. V. Hist. Dan. p. 82. 83.* memorat, in medio relinquimus. Ita vero de eodem cecinit:

Nescio quo stygii Numinis ausu
Missus ab inferis Spiritus Asuiti,
Sævis alipedem dentibus edit,
Infandoque canem præbuit ori:
Nec contentus equi vel carnis esu,
Mox in me rapidos transtulit ungues
Discissaque gena sustulit aurem,
Hinc laceri vultus horret imago,
Emicat inque fero vulnere sanguis.

Sed utut sit, sufficit, ipsum PAUSANIAM de ejusmodi spiritus devorantis existentia admodum dubitasse. Ita enim *c. l. p. 664.* inquit: *Neque enim* HOMERI *de Ulysse carmina, neque poësis ea, qua est Miny*

appellat

appellata, nec postrema, quæ reditus inscribitur, (in iis enim potissimum libris de orco, deque inferum terroribus multa exposita sunt) ἴσασιν οὐδένα Εὐρυνόμον δαίμονα; *ullum norunt inter manium Deos Eurynomum.* Hæc ille.

§. XXXV.

Missis his nugis ad veri similiores nos convertimus hujus sepulchralis esus causas, quas in certis animalculis quærendas esse arbitramur. De Hyæna & aliis ejusmodi Bestiis carnivoris, de quibus prolixe commentatur GARMANNUS *de Mir. Mort. L. I. T. III. p. 125.* nobis hic sermo non erit. Istæ enim devorare perhibentur integra cadavera e sepulchris eruta, more ursarum in Russia, quarum rabiem in cadavera optime depinxit ADAM OLEARIUS *in Itiner. Pers. L. II. c. X. p. m. 119.* Testem hujus rei producimus divum CHRYSOSTOMUM, qui *Homil. XIII. sup. Marc. Tom. II.* ita inquit: *Hyæna nunquam videtur in die, sed semper in noctibus, nunquam videtur in luce, sed semper in tenebris, & hanc naturam habet, ut effodiat corpora mortuorum & ipsa edat; Denique si quis negligenter sepelierit mortuum, effodit nocte & tollit corpus & comedit: ubicunque sepulchra sunt, ubique ossa sunt, ibi cubile Hyænæ est.* Confer PLINIUM *in Hist. Nat. L. VIII. c. 30.* KORNMANN. *de Mir. Mort. P. X. c. 21.* & ROHRIUM *de Mastic. Mort. c. 2. th. 4.*

§. XXXVI.

De Strigibus sanguisugis multa quæ hujus loci esse possint, apud DELRIO *in Disquis. Mag. Lib. I. p. m. 6.* & *Lib. III. p. m. 355.* & alios Scriptores commemorantur. OVIDIUS *Lib. VI. Fastor. p. m. III. seq.* easdem ita descripsit:

Sunt avidæ volucres, non quæ Phineia mensis
Guttura fraudabant: sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canities pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera matris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen, sed nominis hujus
Causa; quod horrenda stridere nocte solent.

Verum ex his nondum patet, easdem carnivoras esse. Audiamus hinc alium Poëtam hoc quidem multo inferiorem. Est ille JOH. STIGELIUS, qui *Poëmat. Tom. II. fol. 299.* de strigibus ita canit:

Grande

Grande illis & triste caput, semperque micantes
Igne oculi, rostrumque capax hamoque timendum,
Venter iners, crudo nunquam sine sanguine guttur,
Multiplices uncique pedes, aptique rapinæ,
Corpora namque hominum sugunt & viscera rodunt,
Humanoque gulam gaudent implere cruore.

Si strigibus hisce in masticatione mortuorum aliquid tribuendum putaremus, enucleare inde egregie possemus causam, cur in ore supra defuncti Plogojovitii repertus fuerit sanguis. Verum cum in cadavere illo non aliud occurrerit devorationis indicium, stolida omnino nostra foret conjectura, si serio eidem insisteremus. Interim aves hasce revera existere ex ARISTOTELIS *Hist. Animal. L. IX. c. 30.* non dubitamus, easdemque sanguinem & quidem vivorum, præsertim parvulorum, leniter sugere concedimus; quod vero præterea etiam ubera infantum labris inmulgeant, nostrum jam non est exponere. Sufficit tamen, possibile esse, eas interdum causam esse illius devorationis, quæ in masticantibus mortuis plerumque animadversa esse dicitur.

§. XXXVII.

Dantur adhuc plura ejusmodi animantia, quæ hominis carne vescuntur, quæque facile ad tumbas descendere & ibidem cadavera circumrodere possunt. Primum hic locum merentur serpentes, de quibus constat, quod admodum delectentur dulcibus carnibus & avium & quadrupedum & inprimis hominum. Amant præterea loca calida, prout sunt coemeteria, quoniam natura frigida sunt. Videntur hinc dici angues ab angulis & colubri a colendis umbris, quia semper in umbris & herbis latitant & domicilia sua in cavernis subterraneis quærunt. Quis inde non intelligeret, serpentes gaudere cadaveribus humanis? Sunt, qui cum PLINIO *in Hist. Nat. L. X. c. 66.* perhibent, nasci quosdam serpentes ex medulla hominis spinali: quod etiam defendunt PLUTARCHUS *in vit. Cleomenis*: LEV. LEMNIUS *de Occult. Nat. Mir. L. IV. c. 12.* JO. BAPT. PORTA *in Mag. Nat. L. II. c. 2.* OVIDIUS *Lib. XV. Metamorph.* CAMERAR. *in Hor. succ. cent. 1. c. XI. p. 45.* FORT. LICETUS *de spont. vivip. ortu*: M. AUR. SEVERIUS *de Vipera Pythia c. X.* ATH. KIRCHERUS & multi alii. Sed sententiam hanc ex professo refutatam habemus a SENNERTO *in Hypomn. V. c. 8. p. 524.* SPERLINGIO *in Zool. Phys. L. VI. c. II. p. 438.* & FRANC. REDI *in generat. insect. p. 149.* Nostrum jam non est controversari. Hinc non nisi exinde confirmamus, quod serpentes in cadaveribus humanis revera interdum habitacula sua habeant & carne eorum vescantur, juxta illud SYRACIDIS *c. X. 12.* pronunciatum:

homo si mortuus est, comedunt ipsum serpentes & vermes. WOLFFG. FRANTZIUS hoc *in Histor. Anim. P. IV. c. I. p. m. 780.* non solum suo confirmat testimonio, sed præterea addit, serpentes in sepulchris humanis quandoque nasci etiam posse, etsi non ex medulla humana id fieri asserat.

§. XXXVIII.

Si quando itaque exempla prostant de cadaveribus humanis, quæ amicula sua feralia ori vicina deglutivisse videntur, causa hujus phænomeni ex supra dictis facile suppeditari poterit. Rem enim in totum negare nolumus, cum multorum αὐτοψία evictum sit, qui se vidisse perhibent, cadavera non lintea solum attrivisse, verum etiam prorsus deglutivisse. At quid dicamus de linteis? ipsas suas carnes devorasse legimus. Factum hoc esse dicitur tempore Lutheri, prout ad ipsum scripsisse fertur M. GEORGIUS ROERERUS de cadavere aliquo, quod in pago ejus in propria sævierit viscera. Idem exemplum etiam refert HOHNDORFFIUS *in Theatr. Histor.* p. 147. de muliere quadam mortua sese ipsam in tumulo devorante. Confer pluribus KORNMANNUM *de Mirac. Mort. P. VI. c. 64.* HARSDöRFFERO si insuper fidere volumus, ille *in Theatr. suo Trag.* exemplum etiam producit de masculo cadavere in Moravia, quod plane non sua feralia lintea, sed quæ fuerunt vicinæ mulieris, devoraverit.

§. XXXIX.

Quid de his itaque dicamus? Nec Diabolo nec ipsis mortuis hic temere aliquid adscribendum putamus. Causam qui in animantibus subterraneis, quorum sub terra magna datur copia, quæsiverit, non erraverit. Pertinent huc glires, mures, talpæ & id genus alia: de quibus satis constat, quod omnibus vescantur ad implendos suos esurientes ventriculos. Testem habemus GEORGIUM AGRICOLAM *de Anim. subterr. p. m. 32.* qui de muribus ita scribit: *vescitur non modo fructibus, sed etiam pane, carne, piscibus, jure, pulmento: cupide vero lacte, butyro, caseo, quæ cum mandit, oris suctu sonitum sic uti porcellus edit.* Enimvero, dixeris, cur quæso devoratio sepulchralis circa cadaverum duntaxat os & faciem observetur, si eadem non nisi animantibus quibusdam carnivoris adscribenda sit? Respondemus, fieri hoc propter partium istarum nudationem. Totum enim corpus ante sepulturam amictu ferali obtegi solet præter faciem, collum & manus. Cætera igitur corporis membra plerumque in tumulis illæsa manent. Manus vero, cum propter suam macritudinem nullum hujusmodi animalculis pastum præbeant, etsi non quidem obtectæ sint, tamen inviolatæ conspiciuntur. Faciem autem & collum quod juxta cum pectore propter pinguedinem & carnositatem esu dulcissi-

cissimum est, dentibus suis facillime arrodunt. Sed hæc de muribus dixisse sufficiant.

§. XL.

Quicunque vero de Sepulchrali hac murium comestione adhuc dubitat, missos pro lubitu eosdem faciat & animo suo potius ad serpentes revertatur, ubi genuinam forsitan feralis mortuorum devorationis caussam deprehendet. Hoc enim animantium genus cavernas subterraneas inhabitat: cadaverum carne vescitur & in sepulchris sæpiuscule deprehensum fuit. FRANZIUS de iisdem ***in Hist. Anim. p. m. 776.*** inter alia observat, quod carnes, quas accipiant, exugere soleant, sed intus non foris, quia foris exugere carnes, proprium sit aranearum. Exinde igitur patere videtur, cur nullum de ipsorum præsentia reseratis tumbis extet vestigium. Inhabitant nimirum cadavera & per faucium foramina se quovis modo subtrahunt hominum conspectui. Nullum insuper dubium est, eosdem primum intestina devorare & sibi postea intra ossium structuram quasi habitaculum parare. Nemo nunc mirabitur, si apud HARSDöRFFERVM ***in Theatr. Trag. p. 406.*** legerit, quod an. 1345. cadaver aliquod muliebre in oppido quodam Bohemico feralis sui amiculi dimidiam deglutiverit in sepulchro partem. Item si ROHRIUS ***in Diss. de Mastic. Mort. c. 2. th. 10.*** referat de cadavere haud procul ab hac alma nostra civitate an. 1672. effosso, ex cujus ore carnifex magnam extraxerit fasciam, quam mortuus uxori suæ de capite sustulisse & deglutivisse creditus fuerit.

§. XLI.

Verum si fateri licet, putamus serpentes cadavera hæc omnino inhabitasse & intus talia ad se traxisse pepla. Ægre enim cum plerumque ferant propinqui aliique adstantes, ut membrorum dissectio cum ejusmodi cadavere instituatur, genuina hujus devorationis caussa adhuc occulta mansit, semperque manebit, nisi exuta denique superstitionis larva aliquando diligentius in rei hujus veritatem inquiratur. Verum enimvero quicquid jam in medium a nobis prolatum sit de mortuorum devoratione, nulla ex parte tamen ad ipsum inferialis masticationis prodigium spectat. Nil enim caussæ hic se sistit, quod viventibus mortem contrahat, quod tamen præcipuum & observatu maxime in tali casu dignum est. Accidere enim in omnibus cadaveribus potest, quicquid supra de caussis infernalis voracitatis memoravimus, idque citra omne vitæ periculum, quod viventibus propterea ex erronea vulgi opinione immineat.

§. XLII.

Tertium, quod nunc brevibus removere debemus, præjudicium versatur circa defunctorum sexum. Communis fere sententia esse solet omnium, qui de hac re aliquid literis mandarunt, masticationem mortuorum

tuorum non nisi in cadaveribus observari foemininis. Ita e. g. putat ROHRIUS *in Diss. de Mort. Mast. c. 1. th. 6.* quanquam expresse simul concedat, utriusque sexus cadavera ab Historicis exhibita fuisse masticantia. PITZSCHMANNUS *in Leichen-Redner P. II. qu. 36. p. 856.* omnia de viris masticantibus exempla in dubium vocare annititur. Opinionem hanc itidem ex superstitione ortam esse censemus. Accidit forsitan, ut prima, quæ de hoc Naturæ prodigio innotuerunt, exempla in mulierculis animadversa sint; hinc superstitio statim suppeditavit rationes Theologicas, cur Diabolus, cui id temere adscripserunt, in sexu debiliori tale quippiam effecerit. Hæc opinio in hominum animis ita inveteravit, ut ex iisdem nunc demum vix excuti queat. SCHLUSSELBURGIUS *in Explic. Ps. XCI. p. 157. seqq.* hanc propterea urget causam, quia *Diabolus sit hostis ἄσπονδος sexus sequioris, quod ex eo natus, qui ipso ἰσχυρώτερος: hinc omnem moveat lapidem, ut quocunque modo mulierum famam lancinet.* In hoc consentiunt etiam ADAM RöTHERUS *in Conc. 2. Medit. de peste:* MART. BOHEMUS *in conc. 17. von den drey Land-Plagen, inpr. de Peste. p. 315.* it. GARMANNUS *c. l. p. 133.* qui simul addit, quod cum *mulieres nemo non,* teste STRABONE *Lib. VII. Geogr. fol. 205. superstitionis agnoscat autores, Diabolus hoc ipso facilius dementet, largioresque fructus superstitionis ferat zizania.*

§. XLIII.

Nos non videmus, cur Diabolus imprimis mulieres diffamet, cum jam ante sint maribus semper habitæ multo inferiores. Christus ex muliere quidem genitus est, sed formam tamen nonnisi masculam assumsit & virilem. Putaverim hinc, Diabolum satius fecisse, si sexum priorem aliqua ratione diffamare & fœminino sexu inferiorem reddere conetur. Sed quid multum hariolemur, cum res extra omnem jam posita sit dubitationis aleam. Prostant enim de utroque sexu sepulchralis masticationis exempla, inter quæ ceu palmarium eminet illud, quod ex Hungaria nuper accepimus, ubi non fœmina sed mas istius masticationis reus deprehenditur.

§. XLIV.

Quartum, quod superstitioni vulgi debetur in masticatione mortuorum præjudicium, circa tempus versatur, quo inprimis cadavera in cryptis mortuorum glocitasse dicuntur. Communis sententia est, fieri hoc tempore pestis. Verum quanquam concedamus, plurima omnino nobis illo tempore innotuisse exempla, causa propterea tamen non in ipsa peste quærenda est. Pestis non nisi occasionem suppeditavit, ut prodigium hoc magis patefactum atque in forum prolatum sit. Tempore enim, quo pestilentia urit simul urbem atque agros, & continua contage populum conficit,

conficit, emortua plerumque corpora justis exequiis & sepultura carent. Vespillones insuper cum die noctuque tum in cœmeteriis officio fungantur & inter medios quasi mortuos vivant, non mirum est cur mortuorum masticatio tunc temporis vel maxime innotuerit. Miracula enim mortuorum nunquam melius patefieri possunt, quam infaustis hisce pestis temporibus. Interim locum hoc aperuit opinioni, qua mortuorum masticatio non solum luis contagiosæ causa esse dicitur, sed etiam ut eadem tamdiu duratura sit, usque sublata demum hac causa tollatur effectus. At error hoc est & in Doctorum animis effusa caligo, ejusmodi adstipulari ineptiis. Res nullis nititur veritatis fundaminibus, cum totidem prostent exempla de mortuis extra pestis tempora masticantibus, quot a scriptoribus solent proferri, quæ non nisi intra contagiosa hæc tempora fuerint animadversa. Nobis jam sufficit vel ad solum illud Hungaricum provocare exemplum, quod nec tempore pestis accidisse, nec pro causa pestis habitum fuisse legimus, quanquam plebs alias admodum superstitiosa ibidem esse videatur.

§. XLV.

Duæ autem inprimis causæ sunt, quæ ab iis afferri solent, qui mortuorum esum ad tempora pestis restringunt. Prima *terror* est, quem Diabolus hominum animis per ejusmodi prodigium incutere dicitur. Provocant propterea ad illos Medicos, qui terrorem in peste & aliis morbis acutis contagiosis plus valere pronunciant, quam ullum reale contagium, prout ita sensisse cernimus B. RIVINUM *in Diss. de peste Lips. c. 2. p. 22.* Diabolum consummatum dicunt Physicum variisque experimentis a mundo condito ad hoc usque temporis momentum instructissimum; qui ad unguem hinc noverit & cognoscat, quantum terror in hominum animis valeat. Hic enim *cum in imaginatione aliquam fidem timoremque vehat, se aliquid contagionis actu hausisse sub incertitudine & agonia, eo quod venenum pestis sit invisibile; particula hac fidei cum perturbatione terroris perficiat tandem actualem imaginem in Archæo generandæ pestis semen:* uti ratiocinantem sic præ aliis deprehendimus HELMONTIUM in Tract. *Tumulus pestis p. 860. seq.* Theologi, quibus Diaboli malitia in primis curæ cordique est, in hoc, quod ad terrorem spectat, omnes fere consentiunt; at non tam physicis quam Theologicis rationibus sententiam suam student corroborare. Audiamus itaque MART. GEYERUM, qui *in Disqu. de superstitione c. 3. §. 37* ita loquitur: *Dæmon vult hujusmodi infaustis signis metum incutere hominibus, ut turbatis in corpore humoribus eo facilius mors triumphare posset.*

§. XLVI.

Nos his omnibus non adversabimur. Concedimus potius, Diabolum

lum bonum esse Physicum; largimur, eundem hominum vitæ quovis modo insidiari; adstipulamur etiam istis, qui terrori multum in contagiosis morbis tribuunt. Verum hæc prorsus non huc quadrare, nec ad evertendam nostram hypothesin aliquid facere videntur. Nobis enim sub quæstione tantummodo est, num Diabolus, si masticationis prodigium edat, hominibus intendat ejusmodi incutere terrorem, ut inde vel pestis oriatur vel majori contagio sæviat. Ex supra dictis nil relinquitur, nisi quod hic vel alter interdum tempore pestis propter perceptam mortuorum masticationem ita possit percelli, ut ipsa pestis labe inficiatur. Verum si quærimus, unde hic terror veniat, non aliam possumus allegare causam, quam ipsam superstitionem, quia pavidus homo putaverit, masticationem hanc a Diabolo provenire & signum multo gravioris adhuc esse pestilentiæ. Hæc si ignorasset, animus ipsius nulla formidine perterritus fuisset. Quis itaque non inde concludat, non tam Diabolum, quam nosmet ipsos in tali casu causam hujus lethiferi esse terroris, cum mentes hic non nisi ex præconcepta opinione commoveantur?

§. XLVII.

Terrorem ipsum vero quod attinet, eum admodum pauci ex Medicis & Physicis inter genuinas pestilentiæ causas numerant. Experientia enim proh dolor! nos satis superque edocuit, pestem omnino secum aliquid vehere, quod per se contagiosum sit. Hoc ex eo vel maxime liquet, quod eadem cum mercibus, vestibus, lanis, linteis, aliisque hujusmodi rebus ex una regione in alteram plerumque transferri soleat. Accedit, quod inter omnes constet, stragem hanc mortalitatis in illis in primis regionibus, quæ versus orientem sitæ sunt, incendio suo flagrare. Jam vero regiones istæ a Muhamedanis inhabitantur, qui inter fidei suæ articulos eum inprimis receperunt, qui agit de necessitate fati. Maxime itaque miratu dignum foret, si ibidem pestis grassetur, cum gentes istæ ex hoc principio nil minus quam pestis venena reformident. Testatur insuper hoc expressis verbis DRIESCHIUS *in der Grosz-Bothschafft nach Constantinopel*, ubi *L. IV. p. 211* meminit, Turcas in media peste minimam ejus habere rationem. Ex hoc apparet, quid de illa quoque hypothesi judicandum sit, quam de peste fovet personatus iste JO. SAMUEL CARL VON PEST-ENGEL *in voto suo Medico ad moderna pestis consilia.* Causam enim hic contagii nonnisi ex mundo spirituali petit, ita philosophando: si anima humana a principio aliquo ex superiori angelorum mundo prognato terreatur & per magiam penetrabilem afficiatur, mixtionem suam naturalem præ metu ac timore missam faciat, putredinique inferiori locum relinquat. Sed Autor hisce nil nobis dixisse videtur verbis.

§. XLVIII.

§. XLVIII.

Alteram, quam adversarii proferunt rationem pro adstruenda sua hypothesi, quod scilicet Diabolus per masticationem mortuorum pestem excitare tentet, desumtam esse deprehendimus a *venenatis miasmatibus*? quæ ex apertis sepulchrorum cryptis exhalant. Perhibent enim, Diabolum in masticatione mortuorum intendere refossionem cadaverum, ea quidem de causa, ut ista tetro suo vapore contagiosa lue inficiant aërem. Verum exempla, quæ confirmationis gratia suppeditant, nil probant. Ita e. g. FORT. LICETUS quidem *in Libr. de annul. antiqu. c. 23.* de tribus vespillonibus enarrat, a sepulchri fœtore eosdem subito suffocatos esse. At quis inde tamen sequi putaret, fieri hoc plerumque? Licetus si rei circumstantias, in primis ratione morbi, quo defunctus interiit, addidisset, genuina forsitan nobis subitæ hujus mortis causa pateret. Interea observasse nobis sufficiat inde saltem non pestem coortam esse. Exemplis equidem confirmari potest, eam interdum ex cadaverum fœtore omnino prognatam esse. Verum non unius cadaveris, sed multorum millium veneficas tunc in aëre coaluisse credimus exhalationes.

§. XLIX.

AMBROSIO itaque PAREO nos non denegabimus fidem, quando *Libr. X. Chirurg. c. 13.* refert, *aliquando pene multa interfectorum hominum cadavera in puteum centum ulnas altum projecta fuisse, atque hinc tam fœtidum & venenatum vaporem suscitatum esse, ut multa hominum millia per totam Agennensium provinciam tanquam peste interierint.* CÆSAR RIPA bene propterea *de peste c. IV. p. 135.* annotasse dicitur, non tam mortuorum quam viventium gratia sepulchra reperta esse, ad removendum nempe fœtorem ex cadaveribus provenientem. Num autem CORNELIUS A LAPIDE *in Commentar. in Amos. c. VI. p. 320.* exinde recte concluserit, si e causis, cur cadavera Romani combusserint, & hanc fuisse censuit, ne fœtor eorum vivis pestem afflaret, nobis jam non examinandum incumbit. Interim ad quotidianam tuto provocare possumus experientiam, quæ plusquam centum nobis in medium producere potest exempla, ubi sepulchrorum cryptæ sine ullo intertrimento apertæ fuerint. Hæc cum ita sint, facile liquet, non satis vere dici, diabolum per masticationem mortuorum intendere, ut oriatur pestis.

§. L.

Restat adhuc quintum & ultimum præjudicium, quod nobis in hac doctrina excutiendum sumsimus. Deprehendimus illud in opinione, qua creditur, masticationem mortuorum non nisi propinquorum mortem arcessere. Vulgi inprimis mentem persuasio hæc fascinavit. *Sie prophezeyen, es werde der Todt die nächsten Anverwandten und Freunde nachhohlen.*

bohlen. Hujus ſuperſtitionis reum etiam deprehendimus KORNMANNUM *de Mir. Mort. P. VII. c. 64.* qui ejusmodi affert rationes, quæ alias peti ſolent a cauſis, cur in peſte & aliis contagioſis morbis unius interdum mortem totius ſequatur familiæ interitus. Verum cum de peſte jam nobis non ſermo ſit, ſed ſaltem de mortuorum maſticatione, quam dictus KORNMANNUS juxta ſupra allegatum & excuſſum præjudicium pro peſtis adjuncto habet, iisdem non immorabimur. Videtur iſtud quidem veri ſimillimum eſſe, cum omnino maſticantes mortuos totam interdum familiam ex numero viventium exturbaſſe legamus. Verum per accidens id tantummodo factum fuiſſe dicimus, prout ſuo loco demonſtrabitur. Exempla enim, quæ afferri ſolent, non unam tantum domum, ſed totos interdum pagos hac mirabili ſtrage deletos fuiſſe teſtantur. Patet hoc in primis ex Hungarica illa relatione ſupra a nobis §. 12. recitata, ubi illius loci incolæ aras atque focos voluerunt relinquere, quia verendum putarunt, totum denique pagum interiturum eſſe, prout olim jamjam, cum adhuc ſub Turcarum poteſtate ſudaverint, factum fuiſſe ſciverunt. Et ſic eſt. Mortuorum maſticatio omnino viventium mortem cauſatur. At non tam in propinquos contage ſua ſævit, quam in eos potius, qui cum defuncto paulo ante ejus obitum maximam habuerunt familiaritatem.

§. LI.

Rejectis quinque hiſce circa mortuorum maſticationem præconceptis opinionibus, nobis non niſi duo adhuc de hoc Naturæ prodigio remanent phænomena, quæ ſunt 1) *vegetantia cadaveris*, & 2) *nociva ejusdem in vivos operatio.* Hæc ex ſobriis nunc Naturæ principiis pro virium tenuitate explicare deberemus. Verum cum paginarum anguſtia hoc in præſentiarum prohibeat, ignoſcas quæſo B. L. quod deſideriis Tuis obicem hic poſuerim. Firmiter Tibi interim perſvaſum habeas, me in *Diſſertatione altera* eaque *poſteriori*, quæ inſcribetur: PHILOSOPHICA, brevi exſoluturum eſſe, quæcunque Tibi jam promiſero. Vale & de hiſce pagellis ita judica, ut ab humanitate Tua quovis modo ſperare jubeor.

SOLI DEO GLORIA.

Errata, quæ præter opinionem irrepſerunt:

P. 1. l. 14. lege: *phænomena*: p. 2. l. 5. lege poſt *aſſignare*: *qui vellet*, it. *philoſophatus* p. 10. l. 5. lege: *phantaſma.* p. 15. l. 6. lege: *animabus.* ib. l. 28. lege: *præſentaneo.* p. 16. l. penult. lege: *ante oculos*, p. 20. l. 27. lege: *roſtra.* Cætera ipſe corrigat B. L.